

A Gyűjtőfogház vendégei

A pesti konfliskocsis egykedvű és mogorva szerzet. Nem köszön, csak biccent, nem kérdi, hová óhajítja vitetni magát az utas. csak kissé félrebillenti fejét és bévárja a rendelkezést. Amde most, 1919 májusában nem egészen így megy ez. Ha csomaggal, táskával felszerelt finom úri hölgy vagy előkelőségtől illatozó úr kérezkedik fel a kocsiira, a pesti konfliskocsis hátrafordul, egy pillantással végigméri utasát és megszólal:

— A Gyűjtőbő tetszik?

A válasz rendszerint zavart és igenlő. Akkor a kocsis jókedvűen a lovára csap, és felmordul:

— Gyí, szürke, gyí, az előkelő társasághoz randevúra!

És a pesti nép nem kevésbé derűsen könyveli el, hogy a főváros „nagykutyái” közül kik ücsörögnek a Gyűjtőfogházban? No igen, ott kint lelt átmeneti otthonra Esterházy Móric gróf, volt miniszterelnök, báró Hazai Samu vezérezredes, Hegedűs Lóránt nyugalalmazott miniszter, gróf Dessewffy Aurél, a főrendiház volt elnöke, Krausz Simi, a híres bankár, Helvey vegyigyáros, Rákosi Jenő, a hirhedt tollforgató, Szász Károly, a képviselőház volt elnöke, báró Wolffner gyáros, Wekerle volt miniszterelnök, Mauthner Alfréd, Weiss Manfréd veje, és ki győzné a nevüket sorolni? Néhány tucat gyáros, földesúr, bankvezér, fehér generá-

lis, tőzsdés, hajdani honatya és így tovább.

A proletárdiktatúra kénytelen volt vendégszeretetében részesíteni ezt a roppant előkelő társaságot. A jó urak nem maradhattak vesztég, összeesküvéseket szövögettek, ellenforradalmi mozgalmakat szerveztek, rémhíreket terjesztettek és az antant lelkes szócsövei voltak. A Tanácsköztársaság látta, hogy több kettőnél, összeszedte hát az előkelő társaságot és betessékelte a Gyűjtőfogházba. Ott legalább szem előtt lesznek mindaddig, amíg a forradalom túljut a nehéz erőpróbákon és sikerül eltakarítani a proletárhaza szegélyéről az intervensiókat. Senkinek sem volt kétsége, hogy ezek az urak a haza ellenségeinek elszánt cinkosai, és nemcsak az ellenség lelkiüdvéért imádkoznak, de segítenek is az ellenségnek, ahogyan csak telik tőlük. És hát sok kitelik ezektől a vérszomjas uraktól, akik nagyon ráérnek, elrejtett vagyonukból kitűnően élnek, antant-ügynökökkel vigasztaltatják magukat, reggeltől estig uszitanak a tanácskormány ellen.

Igy együtt valóban dicső látványt nyújtanak. Fogolytársuk, bizonyos alsó- és felsőnyárádi Nyáry László főhadnagy és aláíró jegyzi meg Fehérkönyvében — amelyet a Gyűjtőfogház kimagasló vendégeinek emlékeztérére szentelt —, hogy „talán csak a

koronázási ünnepély volt az egyetlen az életben, ahol ennyi előkelőséget láttam egyszerre együtt” Ugyannyira, hogy a derék fogházor nemegyszer magáról megfélemlkezve így szólt:

— Hátrább, urak, ne toladokjunk azért a menáziéért, a szent-ségít, nem ért a szóból, méltóságos uram?

Ugyancsak megbámulják egymást az urak, ahogy így találkoznak. Sokan úgy jöttek el a Gyűjtőbő, mint valami kirándulásra, Esterházy Móric gróf például örökké egy gyapjúplédet hord a hóna alatt, gróf Festetich Pál hitteles följegyzés szerint szmokingban vonult be a Gyűjtőbő, mint-ha az Operába sétált volna. Akik még nem ismerik egymást, szépen, szabályosan bemutatkoznak. Ki-ki megőrzi a rangjához méltó tekintélyt, a gróf csak hidegen biccent a bárónak, s a dúsgazdag gyáros épp hogy leereszkedik holmi őrnagyocskákhoz. Csak egyszer zúg fel az előkelő vendégsereg: amikor két úr kíséretében bevonul közéjük József Ferenc királyi főherceg. Ez aztán a nagy nap a finom társaság életében! Az urak elborzadtak. Egy valódi Habsburg főherceg a Gyűjtőfogházban! Istenem, hogy fogja kibírni? Ebbe okvetlenül belepusztul... De mekkora a meglepetés, amikor kiderül, hogy őfelsége pár nap alatt egészen megbarátkozott a fogházzal. Igaz, egyszerű szokatlan kioktatásban részesült, mert beszélgetési tilalom ellenére séta közben külpolitikai fejtegetésekbe fogott, mire a fogházor kötelességszerűen rárivallt:

— Habsburg József, fogja be a száját!

Több főrend rosszul lett e durva szavak hallatára. Még hogy „fogja be a száját”, az hagyján. De őfelségét csak úgy mirnix-dirnix a vezetékneven szólítani — hát ez hamisítatlan proletár-impertinencia!

A fogházélet általános életszabályait illetően Balogh Jenőt, a

volt királyi igazságügyminisztert szelid irónia vette körül. Balogh szigorúan hátravetett kezekkel, sem jobbra, sem balra nem tekingetve végezte napi sétáját.

— Ő csak tudja — derült a társaság —, hiszen ezeket a szabályokat ő alkotta...

Az első két hét alatt bizony nehéz volt beleszokni az új viszonyokba. A Gyűjtőfogház konyhája enyhén szólva eltért a derék urak étrendjétől. A hercegek, grófok, bárók, generálisok, nagyiparosok tágra nyílt szemmel bámultak a csajkákbá, amelyekben általuk teljesen ismeretlen ételek kínáltak magukat. Báró Láng Boldizsár méltatlankodott:

— Mi ez kérem? Ki tudja az urak közül? Én, bevallom, ilyen ételfajtát még sohasem láttam!

Rendkívül mélyreható vita és elemzés követte a báró dilemmáját. Nem akadt senki, aki nevén tudta volna nevezni az ebédet. Végre Zöldi Márton főhadnagy, aki egyszer-mászor betévedt már a legénységi konyhába is, kimondta a verdiktet:

— Uraim, ez egy közismert protétaréledel. Lucskoskáposzta a neve.

Száz száj morzsolgatta az eladig ismeretlen szót: lucskoskáposzta!... Pihá! Hogy jön ez az ananászkompóhoz?! Másnap megismétlődött ez a jelenet. Ismét Zöldi főhadnagy vágta ki a rezet:

— Ez kérem pacal. Úgy, amint mondom, pa-cal. A szarvasmarha recegyomra.

Az urak keservesen, de inkább megvetéssel piszkálták a pacalt. Még sohasem volt szerencséjük hozzá. És ez a Zöldi, micsoda fráter lehet ez, aki tudja, hogy ez az íz, ez pa-cal...

A fogházi életnek elkerülhetetlenül adódnak olyan vonásai, amelyek szemben állnak a szorosan vett individualizmussal. Úgynevezett kollektív elemei... Példának okáért a csajkákat együtt köteles elmosogatni a finom társaság (amely magában véve súlyosabb

megpróbáltatás, mint Werbőczy Tripartituma lehetett a parasztokra nézve) és ezután a csajkákat otrombán összekeverik. Ezáltal az történik, hogy Wekerle Sándor csajkáját gróf D'Orsay Olivér mossa el. Ha a fogház direktóriuma közebe nem lép, a társaság végrehajtja a penetráns határozatot: többé senki se mossa el a csajkáját, úgyse magának mossa...

Hanem két hét után jócskán módosul a „nehéz fogság” (amelyről később is teljesen képtelenek voltak valami szörnyűséget mesélni), mert a hozzátartozóknak megengedik, hogy látogassák az urakat és hazai elemőzsiával lássák el őket. Hogy ekkor mi történt, beszélje el alsó- és felsőnyárádi Nyáry László főhadnagy úr személyesen:

„Minden fogolyterem megvalósította az igazi kommunizmust. Ugyanis az otthonlevők lassanként megtudták, ki melyik teremben van, és csakúgy zúdították befelé az ennilát. Hogy az aszszonyok honnan a csodából tudtak előteremteni annyi tejét, vaját, csokoládét, szardíniát, szalennát, mindent, ami jó és finom. Az örök rejtély maradt, mert hiszen ilyesmít pénzért sem lehetett kapni. (Nono, talán mégsem volt oly szörnyű a burzsoásors azokban a borzalmas időkben...) D'Orsay grófot megválasztottuk konyhamesternek, mindenki átadta neki élelmiszerét és ő osztott ebédet, vacsorát... Hiába volt minden tiltakozás, az ételeket en gross-tételekben hozták. Félő volt, hogy egyszer a diktátorok megsokallják az ügyet. Az újonnan érkezőknek szemük-szájuk elállt, amikor megérkeztek és mi azt kérdeztük tőlük: »Mit parancsolnak a libapecsenyéhez? Francia salátát vagy ananász-befőttet?«

No, abba még belementek az urak, hogy az elemőzsiát kollektíve osszák szét egy-egy teremben, hanem a cigareta „kollekti-

vizálásába” nem akartak belenyugodni. Legerélyesebben Polónyi Dezső, a hírhedt burzsoá politikus tiltakozott ezellen, mondván:

— De tisztelt direktorium, ez képtelenség! Ha történetesen kevés lesz a szívnivalónk, akkor többén is egy szívtart fogunk szívnit? Egymás szája után...?

Igy tengődött az előkelő társaság a Gyűjtőben, így sinylődött, hol politizálgatással, hol templombajárással ütvén agyon azt a néhány hetet. Volt, aki még ebben a burzsojparadicsomban sem vetkőzhetett le a háborús pszichózist: itt is szimulált és a fogházbéli kórház fehér ágyába menekült, mint amikor pár éve hadba kellett volna vonulni... Légrady főszekerestő úr, Darányi Ignác, báró Hazai vezérezedes, sőt még Wekerle Sándor is „nagybeteget” játszott. A diktatúrának mindegy urak felőle ágyban is tölthették az urak kényszerpihenőjüket... Voltaképpen nem is panaszkodott itt senki. Hacsak azt az egy körülmenyt nem soroljuk a panaszok közé, hogy József Ferenc királyi főherceg kezefejét összecsipte a bolha, amihez kétségkívül sohasem volt szokva. Ambár ő sem fogta fel tragikusan a dolgot, és enyhe iróniával így szólt:

— Bolhákat tartok, ha már udvart nem tarthatok...

Csak hát a holnap bizonytalansága emésztette a jó urak örömet. Mikor nyílik meg előttük a Gyűjtő kapuja megint? Ez aggasztotta őket. Még inkább a roppant előkelő hozzátartozókat, a kegyelmes és méltóságos asszonyokat, akik nem csekély önfeláldozással kilincseltek férjuraik érdekében. És hát hol kilincselhettek volna? Rónai Zoltán „kegyelmes elvtársnál”, Kunfi Zsigmond szociáldemokrata népbiztosnál és a hasonzorúieknél. Már az imént idézett Nyáry főhadnagy leírja, hogy az előkelő foglyoknak „sikerült üzenetet elküldeniök Buchinger Ma-

nónak és Weltner Jakabnak”, a két jobboldali szocdem-vezérnek. S bennük nem is csalódtak. Kunfi nemegyszer dühödt kirohanásokat intézett a kommunisták ellen a kormányzótanácsban is:

— Ez kérem, embertelenség, erre semmi szükség. Kik vannak a Gyűjtőben? Jámbor családapák, légynek sem vétő koros férfiak, hát kinek ártanak ezek? Fogvartásuk szögesen ellenkezik a demokráciával, ez az emberi szabadságjogok elleni vétkezés!

És a szociáldemokrata „kommunisták” kiharcolták, hogy néhány heti vendégeskedés után szabadlábra helyezzzék az ellenforradalmi burzsoázia színevirágát. „Bebizonyították”, amit még az antant ügybuzgó úgynökei — köztük Romanelli olasz ezredes sem tudott — hogy ezek a „szerecséltelenk” senyednek a Gyűjtőfogházban, holott „nem szolgálták rá erre a sorsra”.

Nem? A Tanácsköztársaság levertetésének másnapján Zubovics örnagyot és Dormány Gézát úgy látjuk viszont, amint véresre verik Korvin Ottó elvtársat. Dáni Béla tábornok úr, mint Budapest katonai körzetparancsnoka, véreskezű hóhérrá válik. Diószeghy csendőrszázados parasztvérből fürösztí csontos öklét. Hegedűs Lőránt, Rubinek Gyula, Simonyi Semadám Sándor, báró Tallián Béla urakat az ellenforradalmi kormányok tagjai közt találjuk. Dobay, Erney, Fellner, Horváth, Keszthelyi, Kornfeld, Krausz Simon, Walder és a többi bankvezér még könyörtelenebb a szegények kirablásában, mint volt azelőtt. Zöldi Márton főhadnagy úrral huszonöt év után mint újjívdeki vérengző csendőrpribékkel találkozunk.

A jobboldali szocdem-vezérek szerint mind jóságosak, ártatlannok...

Következő riportunk:

**MEGDÖRDÜLNEK
AZ ANTANT ÁGYCI**